

Evaluation and Analysis of the Competitiveness of Geotourism and Geomorphological Potentials of Gilan Province (Case Study: Masal Township, Olsbelengah, Shanderman)

Behrouz nezafat taklhe ^{1*}, Mohammad Nezamivand Chegini², Seyyede Neda Mousavi³, Parisa Dehgani⁴

1. Phd student of geomorphology, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

2. Bachelor student of tourism, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

3. Bachelor student of tourism, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

4. Master of Science in Psychology, Payam Noor University of Ardabil, Ardabil, Iran

Received Date: 06 October 2024 Accepted Date: 04 January 2025

Abstract

Background and Objective: Geotourism is a branch of tourism knowledge that focuses on the behavior of land surface systems or geomorphosites and attempts to identify, protect, and exploit the tourism-conservation values of dominant forms and processes in a place. The purpose of this research is to evaluate and analyze the competitiveness of geotourism and geomorphological potentials of Gilan Province (Case Study: Masal Township, Olsbelengah, Shanderman).

Methodology: The present study is applied in terms of descriptive-analytical purpose, and Pavlova, Kobalikova, and Feyolt geotourism models were used to evaluate the study areas. The Pavlova model evaluates the competitiveness of the studied regions and is based on the formation of positive and negative factors and their related calculations. The Kobalikova model, which emphasizes more on scientific, educational, economic, conservation and additional criteria, and finally the Feuillet model, which examines geotourism regions based on four criteria of origin, geographical distribution, tourism and accessibility.

Results and findings: Based on the results of the Pavlova model in the positive competitiveness factor, Masal Township has high competitiveness in the region by obtaining the highest scores in the sub-indices of natural wealth (4.9) and protected areas (4.54). Also, in the negative competitiveness factor, the Shanderman district has the highest score in the sub-index of lack of appropriate infrastructure in the region with a value of 4.33, indicating the weakness of the region in this regard. Also, according to the results obtained from the Kobalikova model, Masal Township has the highest geotourism value in the region with a score of (7.08). Also, the results obtained from the Violet model show that Masal Township is in a favorable situation in terms of management and tourism in the region with a score of (5.04). Therefore, it is concluded that this region has high potentials and capabilities for tourism and geotourism and is ranked first in terms of competitiveness at the provincial level.

Key words: Keywords: Competitiveness, Geotourism Potentials, Gilan Province, Pavlovia Model, National Park Method.

* **Corresponding Author Email:** behrouznezafat75@gmail.com

Cite this article: Nezafat taklhe, B., Nezamivand Chegini, M., Mousavi, S. N. and Dehgani, P. (2025). Evaluation and Analysis of the Competitiveness of Geotourism and Geomorphological Potentials of Gilan Province (Case Study: Masal Township, Olsbelengah, Shanderman). Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS), 6(2), 85-97.

تحلیل و ارزیابی رقابت‌پذیری پتانسیل‌های ژئوتوریستی و ژئومورفولوژیکی استان گیلان (مطالعه موردی: شهرستان ماسال، اولسبلنگاه، شاندرمن)

بهروز نضافت تکلہ^{۱*}، محمد نظامی‌وند چگینی^۲، سیده ندا موسوی^۳، پریسا دهقانی^۴

۱. دانشجوی دکتری ژئومورفولوژی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
۲. دانشجوی کارشناسی گردشگری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
۳. دانشجوی کارشناسی گردشگری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
۴. کارشناس ارشد روانشناسی، دانشگاه پیام نور اردبیل، اردبیل، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۱۵

چکیده

زمینه و هدف: ژئوتوریسم شاخه‌ای از دانش توریسم است که محوریت آن را رفتارشناسی سیستم‌های سطحی زمین یا ژئومورفوسایت‌ها تشکیل می‌دهد و کوشش دارد ارزش‌های گردشگری-حفاظتی فرم‌ها و فرایندهای مسلط در یک مکان را شناسایی، حفاظت و بهره‌برداری کند. هدف از این پژوهش، ارزیابی و تحلیل رقابت‌پذیری پتانسیل‌های ژئوتوریستی و ژئومورفولوژیکی استان گیلان (مطالعه موردی: شهرستان ماسال، اولسبلنگاه، شاندرمن) می‌باشد.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از لحاظ هدف توصیفی تحلیلی کاربردی بوده و برای ارزیابی مناطق مورد مطالعه از مدل‌های ژئوتوریستی پاولوا، کوبالیکوا و فیولت استفاده شده است. مدل پاولوا به ارزیابی توان رقابت‌پذیری مناطق مورد مطالعه می‌پردازد و مبتنی بر تشکیل فاکتورهای مثبت و منفی و محاسبات مرتبط با آن‌ها می‌باشد. مدل کوبالیکوا که بیش‌تر بر معیارهای علمی، آموزشی، اقتصادی، حفاظتی و افزوده تأکید دارد و در نهایت مدل فیولت که مناطق ژئوتوریستی را بر اساس چهار معیار منشأ شکل‌گیری، پراکندگی جغرافیایی، گردشگری و وضعیت دسترسی مورد بررسی قرار می‌دهد.

نتایج و یافته‌ها: بر اساس نتایج حاصله از مدل پاولوا در فاکتور مثبت رقابت‌پذیری، شهرستان ماسال با کسب بیش‌ترین امتیازات در زیرشاخص‌های ثروت طبیعی (۴/۹) و مناطق حفاظت شده (۴/۵۴) از توان رقابت‌پذیری بالایی در منطقه برخوردار است. هم‌چنین در بخش فاکتور منفی رقابت‌پذیری بخش شاندرمن در زیرشاخص عدم وجود زیرساخت‌های مناسب در منطقه با مقدار ۴/۳۳ دارای بالاترین امتیاز بوده و نشان از ضعف منطقه در این مورد می‌باشد. هم‌چنین با توجه به نتایج به دست آمده از مدل کوبالیکوا شهرستان ماسال با مقدار امتیاز (۷/۰۸) دارای بالاترین ارزش ژئوتوریسمی در منطقه بوده است. هم‌چنین نتایج به دست آمده از مدل فیولت نیز نشان می‌دهد شهرستان ماسال با دریافت مقدار امتیاز (۵/۰۴) از لحاظ مدیریتی و گردشگری در منطقه در وضعیت مطلوبی قرار دارد. بنابراین نتیجه‌گیری می‌گردد این منطقه دارای پتانسیل‌ها و توانمندی‌های بالای گردشگری و ژئوتوریسمی بوده و از لحاظ رقابت‌پذیری در سطح استان در رتبه برتر قرار دارد.

کلید واژه‌ها: رقابت‌پذیری، پتانسیل‌های ژئوتوریستی، استان گیلان، مدل پاولوا، روش پارک ملی.

* نویسنده مسئول: behrouznezafat75@gmail.com

ارجاع به این مقاله: نضافت تکلہ، بهروز، نظامی‌وند چگینی، محمد، موسوی، سیده ندا و دهقانی، پریسا. (۱۴۰۴). تحلیل و ارزیابی رقابت‌پذیری پتانسیل‌های ژئوتوریستی و ژئومورفولوژیکی استان گیلان (مطالعه موردی: شهرستان ماسال، اولسبلنگاه، شاندرمن). فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، (۲)۶، ۸۵-۹۷.

مقدمه و بیان مسأله

ژئوتوریسم شاخه‌ای از دانش توریسم است که محوریت آن را رفتارشناسی سیستم‌های سطحی زمین یا ژئومورفوسایت‌ها تشکیل می‌دهد و کوشش دارد ارزش‌های گردشگری- حفاظتی فرم‌ها و فرایندهای مسلط در یک مکان را شناسایی، حفاظت و بهره‌برداری کند (Fakhari, ۲۰۱۵). زمین‌گردشگری یا ژئوتوریسم از دو بخش ژئو و توریسم تشکیل شده است بخش ژئو جاذبه‌های زمین‌شناسی، ژئومورفولوژی و میراث معدن‌کاری را شامل می‌شود و بخش توریسم آن به‌عنوان موضوعی چند رشته‌ای، تمامی زیرساخت‌های صنعت گردشگری از جمله تفسیر، مدیریت، اقامت، تورها و... شامل می‌شود و برخلاف اکوتوریسم (به غلط معادل طبیعت‌گردی) که جاذبه‌های طبیعت جاندار را در مرکز توجه قرار داده است، این صنعت به‌طور کلی با جاذبه‌های طبیعت بی‌جان سروکار دارد (نکویی صدری، ۱۳۸۸).

گردشگری از عوامل اصلی توسعه پایدار در سطوح اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی است. زمین‌گردشگری زیر مجموعه گردشگری پایدار بوده و هدف آن حفظ منابع زمین‌گردشگری و توسعه گردشگری در مقاصد است. یعنی هدایت گردشگران به نحوی که ژئوسایت مورد بازدید برای نسل‌های آینده حفظ و قابل استفاده باشد (حسام، ۱۳۹۵). جاذبه‌های گردشگری به طور کلی به تمامی ویژگی‌های منطقه‌ای گویند که بتواند افراد را برای مقاصد مختلف از جمله مقاصد تجاری و بازرگانی، مقاصد تفریحی و سرگرمی، مقاصد فرهنگی، یادگیری و آموزشی، به خود جذب نماید، و در راستای این جذب، برای حفظ و پایداری ویژگی‌های آن منطقه و ایجاد منافع و مصالح برای ساکنان آن منطقه، مفید واقع شود. پژوهش حاضر به شناخت جاذبه‌های مختلف شهرستان ماسال و چگونگی توسعه آن پرداخته است. ژئوسایت‌ها مکان‌های مورد علاقه علمی بر اساس زمین‌شناسی یا ژئومورفولوژی هستند که می‌توانند اهداف مختلفی مانند تحقیق، حفاظت، آموزش، گردشگری و توسعه پایدار را انجام دهند (Suzuki and Takagi, 2017).

یکی از اساسی‌ترین راهکارها برای توسعه صنعت زمین‌گردشگری یا ژئوتوریسم، شناسایی و معرفی هر چه بهتر مناطق با پتانسیل بالای توریسم طبیعت‌گرا و برنامه‌ریزی به منظور امکان‌سنجی این مناطق از لحاظ قدرت جذب ژئوتوریست و اکوتوریست و احداث گردشگاه‌های گوناگون و فراهم نمودن امکانات و تاسیسات زیربنایی می‌باشد (Yamani, 2013). به‌طور کلی گردشگری مرتبط با پدیده‌های طبیعی پیوند عمیقی با پایداری گردشگری در هر منطقه داشته و به‌منظور حفظ تنوع، غنای بیولوژیکی و طبیعی محیط، مدیریت این نوع از گردشگری نیز از اهمیت زیادی برخوردار است (Tsar, 2012). در حالی که گردشگری اثرات مثبت فراوانی دارد و روز به روز در حال گسترش است اما حوادث و خطراتی که آن را تهدید می‌کند خالی از بحث نیست. آنچه که در این میان اهمیت دارد این است که همواره باید سیستمی منسجم برای حمایت، برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری در مواقع بحرانی و قبل از وقوع بحران آماده اقدام باشد. در حال حاضر که صنعت گردشگری از نظر توسعه اقتصادی می‌تواند منجر به پیشرفت گردد از سویی با عدم نظارت دقیق بر صنعت گردشگری می‌تواند منجر به وارد شدن شوکی غیرقابل جبران به اقتصاد گردد، (Masoumi, 1388). باتوجه به تعاریف گفته شده منظور از ژئوتوریست معرفی پتانسیل‌ها و قابلیت‌های حائز اهمیت در یک منطقه گردشگری می‌باشد. الزام این پژوهش در این است که مناطق مورد مطالعه دارای جذابیت‌های ژئوتوریستی بسیار بالایی در جهت توسعه صنعت گردشگری دارند. هدف از این پژوهش ارزیابی و تحلیل رقابت‌پذیری پتانسیل‌های ژئوتوریستی و ژئومورفولوژیکی استان گیلان (مطالعه موردی: شهرستان ماسال، اولسبلنگاه، شاندرمن) می‌باشد.

پیشینه پژوهش

مطالعات متعددی درخصوص پژوهش حاضر در داخل و خارج از ایران انجام شده است که به صورت مختصر در ذیل به آن‌ها اشاره شده است

قلی‌زاده و کاوسی کلدشمی (۱۳۹۸)، به شناسایی و اولویت‌بندی روستاهای دارای جاذبه گردشگری با روش‌های ارزیابی نسبت جمعی، ارزیابی مجموع حاصل ضرب کلی وضعی و راه حل سازش ترکیبی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که توسعه زیرساخت‌ها و زیربنای گردشگری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان براساس اولویت ارائه شده در پژوهش حاضر می‌تواند

مساعادت بخش گردشگری به اقتصاد شهرستان را بهبود بخشد. اصلانی و همکاران (۱۳۹۹)، به اولویت بندی جاذبه های گردشگری بر مبنای تحلیل امکان سنجی توسعه پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که اهمیت ملی/منطقه ای و امکان پذیری توسعه اقتصادی، مهم ترین عامل در تحلیل امکان سنجی توسعه جاذبه های گردشگری هستند.

رجبی امیرآباد (۱۳۹۹)، به بررسی نقش جاذبه های فرهنگی، مذهبی در توسعه گردشگری با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که با تاکید بر پتانسیل های موجود گردشگری شهرستان با برنامه ریزی و هدایت آن می توان صنعت گردشگری را در منطقه بهبود بخشید.

علیزاده سولا و همکاران (۱۴۰۰)، به اولویت بندی محرک های موثر بر توسعه گردشگری میراث ناملموس استان اردبیل از دیدگاه راهنمایان گردشگری مبتنی بر پرسش نامه آنلاین پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که محرک بازاریابی و پیشبرد با میانگین رتبه ۳.۵۵ رتبه اول و به ترتیب محرک های سیاست گذاری، سرمایه گذاری و پشتیبانی، آموزشی و تربیتی و محرک سازمانی در رتبه های بعدی قرار می گیرند.

حمل آبادی و جعفری (۱۴۰۰)، به بررسی نقش تبلیغات تلویزیونی در توسعه صنعت گردشگری به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که تبلیغات مناسب تلویزیون در خصوص جاذبه های توریستی استان اردبیل می تواند صنعت توریسم این استان را به سمت رونق هدایت کند.

نظم فر و علی بخشی (۱۴۰۰)، به آینده پژوهی برنامه ریزی توسعه گردشگری با روش توصیفی-تحلیلی و ازمایش روش ترکیبی از روش های کتابخانه ای و پیمایشی و مبتنی بر رویکرد آینده پژوهی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که با تحلیل های صورت گرفته از روایی سناریوها توسط کارشناسان، سناریو ایستای پژوهش (سناریو باور کردنی) به عنوان محتمل ترین سناریو در افق ۱۴۰۴ به دست آمد.

ربیعی مندجین و همکاران (۱۴۰۰). به تبیین و ارائه مدل کارکرد و توسعه کیوتوریسم در گردشگری پایدار با روش تحلیل کیو پرداختند، ایشان به این نتیجه رسیدند که ۸ مدل پیشنهادی شامل هشت مؤلفه اصلی یکپارچه سازی کیوتوریسم، ترکیب تورگردانی مجازی و حقیقی، فرهنگ پذیری کیوتوریسم، تنوع سازی عملکرد کیوتوریسم، نفوذ کیوتوریسم و تطبیق درسیستم گردشگری، ارزیابی تطبیقی کیوتوریسم، ترکیب بادیگرفن آن با حوزه نفوذ گردشگری است.

شاهدی نیری و همکاران (۱۴۰۱)، به اولویت بندی مناطق نمونه گردشگری شهرستان های استان اردبیل با توجه به پتانسیل جذب گردشگر با رویکرد توسعه پایدار پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که چشمه آبگرم سرعین در رتبه اول، دریاچه شورابیل در رتبه دوم و بقعه شیخ صفی الدین در رتبه سوم قرار گرفتند.

عابدینی و همکاران (۱۴۰۱)، به ارزیابی و تحلیل پتانسیل های مقاصد ژئومورفولوژیکی و ژئوتوریستی استان اردبیل با استفاده از مدل های فیولت و مدل دینامیکی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که منطقه ژئوتوریستی هیر از نظر توانمندی ژئوتوریستی نسبت به مناطق مورد مطالعه قدرت جذب بیش تری در جهت توسعه ژئوتوریسم را به خود اختصاص داده است. هم چنین پیشنهاد می شود در مطالعات آتی برای شناساندن مناطق بکر ژئوتوریستی مطالعات بر مبنای مطالعات و گردشگری آنلاین باشد.

ابراهیم پور و همکاران (۱۴۰۱)، به بررسی توانمندی های ژئوتوریستی استان اردبیل با استفاده از مدل کوبالیکوا و مدل فیولت پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که ژئوتوریستی سرعین از شرایط مطلوبی جهت توسعه و جذب گردشگر در استان اردبیل را دارا میباشد. بنابراین نتیجه گیری می شود با شناسایی و ایجاد امکانات در مناطق ژئوتوریستی استان اردبیل منجر به جذب گردشگر و توسعه زیرساخت های رفاهی خواهد شد.

پورمهدی امیری و قاسمی (۱۴۰۲)، به شناسایی عوامل موثر بر توسعه مناطق گردشگری با رویکرد مشارکتی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که ماتریس ارزیابی داخلی و خارجی (IE) راهبردهای محافظه کارانه به عنوان راهبردهای اجرایی مطرح اند. و توسعه گردشگری شهری یکسری از مهم ترین و اصلی ترین انگیزه ها را دنبال میکند که آشنایی با اهداف توسعه گردشگری شهری میتواند کمک بسیار بزرگی را برای آشنایی با مفهوم توسعه گردشگری و کسب درآمد داشته باشد.

محمدی و جهانی دولت‌آباد (۱۴۰۲). به واکاوی زیرساخت‌های توسعه گردشگری با روش اسنادی و کتابخانه‌ای و هم‌چنین با استفاده از تکنیک آراس جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که جاذبه تاریخی، به لحاظ گردشگری خرید و اکوتوریسم و ویژگی‌های فرهنگی و فولکلوریک قابلیت منحصر به فردی دارد.

نعمتی و نظافت تکل (۱۴۰۲)، به ارزیابی و تحلیل رقابت‌پذیری ژئوتوریسمی شهرستان نیر با استفاده از مدل پاولووا پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که وجود نقاط ضعف جدی در برخی از زمینه‌های گردشگری در شهرستان نیر از قبیل کافی نبودن و یا توزیع فضایی نامطلوب زیرساخت‌ها و امکانات زیربنایی باعث شده است که شهرستان نیر از نظر رقابت‌پذیری زمین‌گردشگری در طبقات عالی قرار نگیرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی فاکتورهای موثر بر اقتصاد گردشگری نیز مورد مطالعه قرار گیرد. قلی‌پور و صیادی (۱۳۹۸)، به برنامه‌ریزی راهبردی اکوتوریسم پایدار در شهرهای کوچک با استفاده از مدل‌های تحلیل پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که استراتژی قابل اجرا برای این SWOT و QSPM عاملی تاییدی، هدف، استراتژی محافظه‌کارانه با راهبردهای WO خواهد بود.

نظافت تکل و همکاران (۱۴۰۳)، به بررسی و توان سنجی قابلیت‌های ژئوتوریستی و ژئومورفولوژیکی در روستاهای گردشگرپذیر استان اردبیل با استفاده از مدل‌های کمی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که نتایج به‌دست آمده از ارزیابی مدل ژئوتوریستی پاولووا این نتایج حاصل شد مناطق ژئوتوریستی بیله درق، خوجین و سردابه به ترتیب در وزن‌های رقابت‌پذیری عالی، خوب و مناسب قرار گرفتند. نتایج حاصله از به کارگیری مدل فیولت نیز نشان داد که در بخش مدیریتی مناطق مورد بررسی منطقه بیله درق با مقدار امتیاز ۰/۶۸ و در بخش نرخ گردشگری روستای خوجین با امتیاز ۰/۷۰ را به خود اختصاص داده است که نشان برتری نسبی پتانسیل‌های رفاهی دارد. هم‌چنین بر اساس نتایج حاصله از مدل کوبالیکوا، روستای بیله درق در بیش‌تر زیرشاخص‌های ارزیابی امتیاز بالایی را کسب کرده است و با مجموع امتیاز ۱۱ نسبت به سایر روستاهای مورد مطالعه از ارزش بالایی برخوردار می‌باشد. بنابراین نتیجه‌گیری می‌شود روستای بیله درق از قابلیت‌ها و پتانسیل‌های بالای ژئوتوریسمی برخوردار بوده و می‌تواند در رشد و گسترش صنعت توریسم در منطقه نقش بسزایی داشته باشد.

مددی و همکاران (۱۴۰۳)، به ارزیابی قابلیت‌های ژئوتوریستی شهرستان نیر با استفاده از مدل‌های کوبالیکوا، فیولت و زروس پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که . بنابراین نتیجه‌گیری می‌گردد که منطقه ژئوتوریستی بولاغلاز توانمندی مناسبی جهت جذب گردشگر در سطح شهرستان نیر دارا است. این در حالی است که نگاه چندبعدی به صنعت ژئوتوریسم با رویکرد حفاظتی در کنار توسعه زیرساخت‌ها و امکانات زیربنایی می‌تواند باعث توسعه چشمگیر صنعت گردشگری و دگرگون شدن اقتصاد منطقه شود. رزالینا و همکاران (۲۰۲۳)، به استراتژی‌های مدیریت منابع گردشگری روستایی: مطالعه موردی دو روستای گردشگری در بالی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که یافته‌ها چالش‌ها، نتایج و استفاده راهبردی از منابع گردشگری را برای بهبود برنامه دهکده گردشگری نشان داد. مشارکت‌های ما به اهمیت هماهنگی بین معنویت، مردم و طبیعت، مشارکت مرسوم و تفسیر مجدد منابع حفاظت‌گرا در مدیریت منابع گردشگری روستایی مربوط می‌شود.

بروین و همکاران (۲۰۲۳)، به تحقیق در مورد پایداری گردشگری: تحلیل کتاب سنجی جامع از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۲ پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که چندین انجمن و ملت سهم قابل توجهی در این موضوع داشتند. علاوه بر این، از رویکردهای نقشه برداری علمی برای درک کامل گردشگری استفاده شد. ساختار اجتماعی، فکری و مفهومی تحقیقات مرتبط با پایداری. این مقاله مروری با ارائه مروری و بینش عمیق مرتبط با پایداری گردشگری و ساختارهای دانش آن، مفاهیم مختلفی برای مطالعه و عمل علمی دارد.

سور (۲۰۲۳)، به بررسی سازگاری ساکنان با توسعه گردشگری فشرده پرداخت و به این نتیجه رسید که اهمیت نظارت بر سلامت روانی ساکنان، مکانیسم‌های سازگاری، و زمینه تاریخی و اجتماعی که ترجیحات در آن شکل می‌گیرد، تأکید می‌کند. خطر توریسم بیش از حد در مقاصد کرواسی ممکن است با سوگیری وضعیت موجود و مکانیسم‌های مقابله ناسازگار پنهان شود.

سیلوین و همکاران (۲۰۲۴)، به مروری بر نفرین منابع طبیعی در صنعت گردشگری پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که وابستگی به منابع طبیعی بر درآمدهای گردشگری تأثیر منفی می‌گذارد. دوم، منابع طبیعی بالاتر از حد معینی، بخش گردشگری را از طریق فساد نرخ ارز لعنت می‌کند. این نتایج، توصیه‌هایی را با هدف حفظ ثبات سیاسی، کاهش مقررات دست و پا گیر فعالیت‌های گردشگری که باعث فساد می‌شوند و اتخاذ رژیم مناسب نرخ ارز توصیه می‌شود و اما این نیاز به مطالعات بیشتر دارد.

وانگ و همکاران (۲۰۲۳)، به گردشگری تفریحی روستایی در منطقه پانکسی چین در زمینه رفاه زیست محیطی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که نرخ رشد سرمایه‌گذاری دارایی‌های ثابت اجتماعی، ساختار صنعتی و سطح توسعه اجتماعی تأثیر مثبتی بر پیوند و هماهنگی عملکرد اکو رفاه و بهره‌وری تفریحی و گردشگری روستایی در پانکسی، در حالی که تراکم جمعیت و درجه تمدن اکولوژیکی بر آن‌ها تأثیر منفی دارد. از این رو، توسعه گردشگری تفریحی روستایی در پانکسی را می‌توان با ایفای نقش هدایتگر دولت، ارتقای تحول ساختار صنعتی، ایجاد آگاهی شهروندان از حفاظت از محیط زیست سبز و ارتقای بهره‌وری از منابع طبیعی ارتقا داد.

سومانالاپا و ولف (۲۰۲۳)، به بررسی چشم‌انداز رفاه از گردشگری بومی در سریلانکا پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که از طریق یک مشارکت تحقیقاتی مشترک مبتنی بر اعتماد و احترام به رتبه‌های اجتماعی سنتی، این چارچوب را در مصاحبه‌های پیاده‌روی مکالمه‌ای مورد بررسی قرار داد تا چگونگی تأثیرگذاری فضاهای رفاهی مردم ودا در سریلانکا تحت تأثیر همه‌گیری COVID-19 را افزایش دهد.

تربیه و پادیسون (۲۰۲۳)، به بررسی گردشگری از دست رفته پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که مفهوم سازی دقیقی از گردشگری گمشده ارائه می‌دهد که شامل معنا، گونه شناسی و علل و پیامدهای این پدیده است. در نهایت پیامدهای عملی از جمله نیاز به شناسایی، ارزیابی و در صورت لزوم پیشگیری یا اصلاح زیان‌های گردشگری در نظر گرفته می‌شود.

هدف از انجام این پژوهش، ارزیابی و تحلیل رقابت‌پذیری پتانسیل‌های ژئوتوریستی و ژئومورفولوژیکی استان گیلان (مطالعه موردی: شهرستان ماسال، اولسبلنگاه، شاندرمن) می‌باشد.

روش‌شناسی

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان ماسال در مختصات ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی واقع شده است، از نظر ناهمواری‌ها، از سه ناحیه‌ی جلگه‌ای، کوهپایه‌ای و کوهستانی، ۲ بخش (ماسال و شاندرمن) و ۴ دهستان و ۹۸ روستا تشکیل شده است. شهر ماسال در ۶۰ کیلومتری شهر تالش و ۵۵ کیلومتری رشت، مرکز استان گیلان قرار دارد. این شهر تا تهران، حدود ۳۸۰ کیلومتر فاصله دارد و برای رسیدن به آن باید حدود پنج ساعت رانندگی کنید. ماسال، این شهر با ۶۲۲ کیلومتر مربع مساحت و ۸۴ متر ارتفاع از سطح دریا، دومین شهر مرتفع استان گیلان پس از رودبار است. ماسال از شمال به رضوانشهر، از شرق به فومن و صومعه‌سرا، از غرب و جنوب‌غرب به خلخال و استان اردبیل محدود می‌شود. پس از عبور از شهر ماسال از طریق یک جاده پرپیچ‌وخم که از میان شهر

Sever

Sylvain

Wang

Somanalapa and D.Wolf

Tribe and Paddison

می‌گذرد، به ییلاقات ماسال می‌رسید که در هر یک از آن‌ها، دنیایی از شگفتی وجود دارد. ماسال، سرزمین آبشارهای بلند، جنگل‌ها و رودخانه‌های پر آب است و برخی افراد، ییلاق‌های آن را با کلبه‌های رنگارنگ کج ایستاده روی تپه‌ها می‌شناسند

ییلاق اولسبلنگاه: اولسبلنگاه بهشتی در ارتفاعات گیلان بر فراز شمال غرب و ۲۷ کیلومتری شهر ماسال قرار گرفته است. کلمه اولسبلنگاه از دو بخش تشکیل شده است، در زبان تالشی «اولس» به معنای درخت ممرز است که به وفور در این منطقه دیده می‌شود و «بلنگاه» به معنای جای مرتفع است. این بهشت زیبا در ارتفاع ۱۴۹۰ متری آن از سطح دریا باعث ایجاد چشم‌انداز محسورکننده‌ای از زیبایی‌های گیلان شده است. جاده‌ای که شما را به سمت ییلاق اولسبلنگاه می‌برد، با درخت‌های بلندی که در هم پیچ و تاب خورده‌اند مزین شده، به طوری که شما را از یک تونل جنگلی عبور می‌دهد. بافت قدیمی این منطقه به همراه کلبه‌های چوبی با سقف‌های حلبی رنگی، چشم‌گردشگران زیادی را به خود جلب می‌کند. اگر یک روز را در این طبیعت زیبا بگذرانید، صبح با طلوع خورشید، مه غلیظ کم‌کم فرو رفته و با صدای گله‌گوسفندان و مرغ و خروس‌ها از خواب بیدار خواهید شد و شاهد آغاز جنب و جوش در روستا خواهید بود. هنگام غروب آفتاب کم‌کم پدیده‌ی سحرانگیز اقیانوس ابر به وجود می‌آید که انگار یک تابلو نقاشی از بهشت را مشاهده می‌کنید. با فرا رسیدن شب این ییلاق غرق در تاریکی شده و سکوت و آرامش عجیبی در آن رخ می‌دهد.

شاندرمن: شاندرمن از مناطق قدیمی و زیبای تالش نشین استان گیلان می‌باشد که از نظر موقعیت جغرافیایی، بین عرض‌های جغرافیایی ۳۷ درجه و ۱۸ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه شمالی و طول‌های جغرافیایی ۴۸ درجه و ۴۳ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۱۱ دقیقه شرقی قرار گرفته است. مساحت شاندرمن ۵/۴۰۳ کیلومتر مربع می‌باشد که ۶۵ درصد از وسعت شهرستان ماسال و شاندرمن را به خود اختصاص داده است و دارای ۶۸ آبادی می‌باشد. شاندرمن از طرف شمال به شهرستان رضوانشهر، از طرف شرق به شهرستان صومعه سرا، از طرف جنوب به بخش مرکزی ماسال و از طرف غرب به شهرستان خلخال محدود شده است.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نظر هدف از نوع کاربردی و از نظر ماهیت داده‌ها، روشی کمی و کیفی است. داده‌های پژوهش از راه مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای-اسنادی گردآوری شده است. این پژوهش در پاییز و زمستان سال ۱۴۰۲ انجام شده است. جامعه آماری پاسخ‌دهنده در این پژوهش بومی آن مناطق می‌باشند. تعداد جامعه آماری متشکل از ۲۵ گردشگر و ۱۲ کارشناس در مناطق مورد مطالعه هستند. متغیرهای این پژوهش شامل مجموعه متغیرهای مرتبط با ژئوتوریسم و ارزیابی ژئوسایت‌ها شامل ارزش‌های علمی و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت توصیفی-تحلیلی است. به‌منظور ارزیابی ژئوسایت‌ها از سه روش ارزیابی پاولووا، کوبالیکوا و فیولت ژئوتوریسم استفاده شده است.

مدل پاولووا

در پژوهش حاضر به منظور ارزیابی رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی استان گیلان از روش پاولووا استفاده شده است که در ذیل به آن اشاره شده است.

در ابتدا بیان این نکات مهم و اساسی به نظر می‌رسد که رقابت‌پذیری، بر اساس قابلیت‌های مقاصد زمین‌گردشگری تعیین می‌شود. می‌توان رقابت‌پذیری را بر اساس شاخص‌های از پیش تعریف شده ارزیابی نمود. با توجه به سند توسعه گردشگری (۲۰۱۳) و گزارش‌های سالانه (۲۰۱۳)، می‌توان شاخص‌های توسعه گردشگری هر منطقه از جمله تعداد محل‌های اقامت یک شبه در دسترس گردشگران، تعداد گردشگران بازدیدکننده از یک منطقه، تعداد تخت‌خواب‌ها، تعداد تسهیلات اقامتی، درآمد ارزی، هزینه ارز خارجی و غیره را در فواصل منظمی ارزیابی کرد. ممکن است این شاخص‌ها، شامل توسعه نسبت‌های گردشگری، به عنوان مثال تعداد و تراکم گردشگران در یک منطقه نیز باشد. می‌توان این شاخص‌ها را با دقت اندازه‌گیری کرد و بنابراین می‌توان آنها را به راحتی با هم مقایسه نمود. بنابراین، مناسب است که این شاخص‌ها، در مدیریت سیستم که یک رویکرد مربوط به ارتقای رقابت‌پذیری مناطق ژئوتوریستی است لحاظ شوند. از آنجا که شناسایی پتانسیل زمین‌گردشگری، تحت‌تأثیر ویژگی‌های خاص مقاصد ژئوتوریستی یعنی ترکیب زمین‌شناختی

(که نشان دهنده وجود اشیای با ارزش و فرازمانی در یک منطقه است) قرار می گیرد؛ لازم است که ارزیابی این شاخص، که می تواند مزیت رقابتی یک مقصد گردشگری را تعیین کند، در ارزیابی رقابت پذیری لحاظ شود. لازم است در راستای توسعه بیشتر زمین گردشگری و هم چنین به منظور ارزیابی رقابت پذیری، جنبه های منفی قابل توجه مرتبط با توسعه گردشگری از جمله عدم وجود زیرساخت های کافی، عدم وجود متخصصان ماهر، عدم وجود منابع مالی، اسکان غیرقانونی و هم چنین وجود نواحی متروکه که موجب کاهش جذابیت کلی مقصد گردشگری و در نهایت موجب کاهش قدرت رقابت پذیری آن منطقه می شود نیز مورد توجه قرار گیرند. در نتیجه، با تعمیم واقعیت های فوق الذکر، میتوان یک ماتریس متشکل از فاکتورهای مثبت (جدول ۱) و منفی (جدول ۲) موثر بر رقابت پذیری مقاصد ژئوتوریستی که تعیین کننده سطح رقابت پذیری این مقاصد هستند را تهیه کرد. وزن یا میزان اهمیت این فاکتورها نیز با توجه به تعاریف و الزامات رقابت پذیری فوق الذکر تعیین می شود. برای تعیین وزن این فاکتورها که نشان دهنده میزان و نحوه تعامل جنبه های ارزیابی شده است از رویکرد روش شناختی زیر استفاده می شود :

- شناسایی فاکتورهای مثبت و منفی موثر بر رقابت پذیری مقاصد زمین گردشگری؛

- تولید یک ماتریس مربعی با اندازه $n * m$ ، که در آن $n = m$ است؛

- هر یک از فاکتورها با هم مقایسه شده و با ارزش های ۰، ۱ و ۰/۵ وزن دهی می شوند؛

- اگر فاکتور در نظر گرفته شده، از فاکتور دیگری که با آن مقایسه می شود خیلی مهم تر باشد، به آن فاکتور، ارزش ۱، در صورتیکه

از اهمیت کمتری در مقایسه با فاکتور دیگر برخوردار باشد، ارزش ۰ و در صورتیکه ارزش این دو فاکتور با هم برابر باشد، ارزش ۰/۵ به آن اختصاص داده می شود.

- در ماتریس مورب، هیچگونه ارزش گذاری انجام نمی شود (جدول ۱ و ۲)

سپس، حاصل جمع جزئی هر یک از خط های ماتریس محاسبه می شود. این حاصل جمع جزئی، با جمع کردن مقدار نهایی (که

منعکس کننده نحوه تعامل فاکتورهای است که از آنها برای تعیین مقدار نهایی وزن های α_i استفاده می شود) به دست می آید.

نهایت جمع هر سطر محاسبه شده و با جمع همه سطرها ارزش نهایی که انعکاس کننده ارتباط بین فاکتورهای مورد بررسی بوده

می باشد، به دست می آید. حاصل دو ماتریس مثبت و منفی بیان کننده میزان رقابت پذیری ژئوتوریستی منطقه خواهد بود و به عبارتی

طبقه بندی رقابت پذیری مناطق ژئوتوریستی به ۶ طبقه تقسیم بندی شده است که به ترتیب در جدول (۱) نشان داده شده است.

جدول (۱): طبقه بندی رقابت پذیری مناطق ژئوتوریستی (Pavolova et al, ۲۰۱۴)

مناطق ژئوتوریستی	درجه کیفی	ارزش عددی
۱	عالی	بیش از ۲
۲	خیلی خوب	۱/۱-۹۹/۷۰
۳	خوب	۱/۱-۶۹/۴۰
۴	رضایت بخش	۱/۱-۳۹/۱۰
۵	کافی	۱/۱-۰۹/۰۰
۶	ناکافی	کم تر از ۱

جدول (۲): شاخص ها و گویه های تحلیل رقابت پذیری مناطق ژئوتوریستی (pavolova et al, ۲۰۱۴)

عوامل مثبت	عوامل منفی
آثار تاریخی و طبیعی	مناسب نبودن قیمت خدمات
ثروت طبیعی	توسعه غیر مفهومی ژئوتوریسم
سایت های هیدرولوژیکی	عدم وجود زیرساخت های مناسب
اشیا معدن کاری	عدم وجود متخصصان ماهر

غارها	اسکان غیرقانونی
سایت‌های چینه‌شناسی	مانع مربوط به زبان
مناطق حفاظت‌شده	وجود مناطق متروکه
سایت‌های دیرینه‌شناسی	کسری بودجه برای توسعه منطقه

مدل کوبالیکوا

در این مدل معیارها در پنج گروه قرار می‌گیرند. تقریباً کلیه ویژگی‌های ژئوتوریسم را پوشش می‌دهد. بنای گروه اول معیارها (ارزش‌های علمی و ذاتی) بر اصول زمین‌شناختی، تمامیت و بکر بودن مکان تعاریف ژئوتوریسم با نگرش ژئومورفولوژیکی و زمین‌شناسی استوار است. گروه دوم معیارها (ارزش‌های آموزشی) مبتنی بر واقعیتی است که بر اساس آن کلیه تعاریف ژئوتوریسم، بر موضوعات آموزشی تأکید دارند. و محتوای آموزشی مسائل محیطی، حفاظت و گرامیداشت جوامع میزبان و ارزیابی و تفسیر کنش‌گرانه اصول آن را تشکیل می‌دهند، مبنای دسته سوم از معیارها (ارزش‌های اقتصادی) بر اصولی همانند رضایت گردشگران، سودمندی برای جوامع محلی، و تنوع و بازاریابی تکیه دارد. پایداری، آمایش سرزمین و حفظ منابع طبیعی و برخی اصول حفاظت، ترکیب اصول گروه چهارم از معیارها (ارزش‌های حفاظتی) را تشکیل می‌دهند. آخرین دسته از معیارها، از این واقعیت منشأ می‌گیرد که ژئوتوریسم در کنار لحاظ مسائل طبیعی در ارزیابی‌ها، وجوه زیبایی‌شناختی و فرهنگی میان را نیز مد نظر قرار می‌دهد. ارزش هر یک از معیارها در این مدل بین صفر و یک (۰-۱) متغیر می‌باشد. در مدل تلفیقی فوق، هر کدام از شاخص‌ها دارای زیرشاخص‌هایی هستند که دامنه امتیازدهی به آن‌ها بین (حداقل اهمیت) و (حداکثر اهمیت) است.

جدول (۳): شاخص‌های ارزیابی مناطق ژئوتوریستی در مدل کوبالیکوا، (منبع: کوبالیکوا، ۲۰۱۳)

ارزش‌ها	شاخص‌ها
ارزش‌های علمی و ذاتی	نادر بودن در سطح بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و ناحیه‌ای میزان آگاهی از سایت (مقالات و ...) تنوع لندفرمی در مقیاس محلی و ملی
آموزشی	واضح بودن پدیده‌ها، قابل فهم بودن برای عموم مردم و امکان توضیح فرایندهای مربوطه امکانات آموزشی (وبسایت‌ها، پانل‌های اطلاعاتی، تورهای گردشگری)
اقتصادی	فاصله و کیفیت سرویس‌های توریستی (اقامتگاه‌ها، رستوران‌ها، مغازه‌ها، مراکز اطلاعاتی) امکانات دسترسی (سرویس‌های حمل‌ونقل عمومی، پارکینگ)
حفاظتی	فعالیت‌های حفاظتی (حمایت قانونی، طرح‌های پیشنهادی و انواع دیگر حفاظت) خطرات و تهدیدات برای سایت (طبیعی و انسانی) وضعیت فعلی سایت (میزان تخریب، اقدامات مدیریتی برای حفاظت از سایت)
سایر ارزش‌ها	ارزش‌های فرهنگی (تاریخی، مذهبی و ...) ارزش‌های زیست‌محیطی ارزش‌های ظاهری (زیبایی، رخساره، چشم اندازه و ...)

مدل فیولت (روش پارک ملی)

این روش برای اولین بار توسط فیولت در سال ۲۰۱۱ برای بررسی ژئوتوریسم در پارک‌های ملی کشور فرانسه، ایجاد گردید. در این روش ژئومورفوسایت و لندفرم‌ها با توجه به چهار معیار منشا شکل‌گیری، پراکندگی جغرافیایی، گردشگری و وضعیت کلی دسترسی از این پارک ملی جهت مطالعه و ارزیابی انتخاب گردید (اروجی، ۱۳۹۱). بنابراین ارزیابی کلی ژئوتوریسم و ژئومورفوسایت‌ها در این روش در مجموع بر اساس دو نرخ اصلی صورت می‌گیرد. نرخ مدیریتی یک پشتیبانی جهت تصمیم‌گیری می‌باشد. که می‌تواند شامل

مواردی چون برنامه‌ها، طرح‌ها و تدابیر علمی (مثل فرایند کنترل، زمان‌بندی و غیره)، طرح‌ها و پروژه‌های حفاظت محیطی ویژه، مدیریت داده‌ها و اطلاعات تصویری و غیره می‌باشد. نرخ گردشگری عموماً برای ترویج، توسعه و اشاعه گردشگری صورت می‌گیرد. برای محاسبه این نرخ، باید ارزش‌های مکمل مورد بررسی قرار گیرد. ارزش‌های مکمل در این روش شامل ارزش استفاده و ارزش فرهنگی می‌باشد (فیلوت، ۲۰۱۱). معیارهای نرخ مدیریتی و گردشگری بر حسب دامنه تاثیر آن‌ها در منطقه، امتیازی از صفر تا ۱ را دریافت می‌کنند.

بحث و یافته‌ها

نتایج مدل پاولووا

بر اساس نتایج حاصله در منطقه ژئوتوریستی ماسال از نظر شاخص آثار تاریخی و فرهنگی با مقدار امتیاز ۴/۳۳ تاثیرگذاری بیشتری در توسعه و جذب گردشگر نسبت به سایر عوامل به خود اختصاص داده است. هم‌چنین از نظر شاخص ثروت طبیعی با مقدار امتیاز ۴/۹ تاثیرگذاری بیشتری در جذب گردشگر نسبت به سایر عوامل اختصاص داده است. از نظر شاخص‌های هیدرولوژیکی، بخش شاندرمن با مقدار امتیاز ۳/۹۸ دارای بیش‌ترین تاثیرگذاری در جذب گردشگر است. در منطقه ژئوتوریستی شاندرمن از نظر شاخص اشیا معدن‌کاری با مقدار امتیاز ۳/۷۵ دارای بیش‌ترین تاثیرگذاری در جذب گردشگر می‌باشد. منطقه ژئوتوریستی ماسال از نظر شاخص غار با مقدار امتیاز ۴/۱ دارای بیش‌ترین تاثیرگذاری در توسعه و جذب گردشگر است. از نظر شاخص سایت‌های چینه‌شناسی منطقه ژئوتوریستی ییلاق اولسبلنگاه با مقدار امتیاز ۳/۹ دارای بیش‌ترین جذابیت برای جذب گردشگر می‌باشد. از نظر شاخص مناطق حفاظت‌شده منطقه ژئوتوریستی ماسال با مقدار امتیاز ۴/۵۴ بیش‌ترین فاکتور در جهت جذب گردشگر می‌باشد. و در پایان منطقه شاندرمن از نظر شاخص دیرینه‌شناسی با مقدار امتیاز ۴/۶۲ نسبت به سایر مقاصد دارای بیش‌ترین پتانسیل جهت جذب گردشگر است. از نظر شاخص‌ها در بین شاخص‌های مثبت بیش‌ترین مقدار با امتیاز ۴/۹ مربوط به شاخص ثروت طبیعی و کم‌ترین آن با مقدار ۲/۳۸ به شاخص غارها اختصاص دارد.

جدول (۴): نتایج ماتریس فاکتورهای مثبت رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی شهرستان ماسال، توضیحات جدول: شماره ۱:

ماسال، شماره ۲: ییلاق اولسبلنگاه، شماره ۳: شاندرمن

عوامل	مناطق مورد مطالعه	آثار تاریخی و فرهنگی	ثروت طبیعی	سایت‌های هیدرولوژیکی	اشیا معدن‌کاری	غارها	سایت‌های چینه‌شناسی	مناطق حفاظت‌شده	سایت‌های دیرینه‌شناسی	جمع
آثار	۱	X	۰/۵	۰/۵	۰/۷۱	۰/۴۲	۰/۷۱	۰/۷۱	۰/۷۸	۴/۳۳
تاریخی و فرهنگی	۲	X	۰/۵	۰/۶۴	۰/۶۴	۰/۲۸	۰/۵۷	۰/۲۸	۰/۳۵	۳/۲۶
	۳	X	۰/۵	۰/۶۴	۰/۴۲	۰/۵۷	۰/۵۷	۰/۶۴	۰/۲۸	۳/۶۲
ثروت	۱	۰/۷۱	X	۰/۷۱	۰/۵	۰/۹۲	۰/۶۴	۰/۵۷	۰/۸۵	۴/۹
طبیعی	۲	۰/۸۵	X	۰/۶۴	۰/۶۴	۰/۶۴	۰/۴۲	۰/۶۴	۰/۵	۴/۳۳
	۳	۰/۵۷	X	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۴۲	۰/۵	۰/۷۱	۰/۵	۴/۳۳
سایت‌های هیدرولوژیکی	۱	۰/۵	۰/۵۷	X	۰/۳۵	۰/۶۴	۰/۵	۰/۳۵	۰/۷۱	۳/۶۲
	۲	۰/۶۴	۰/۶۴	X	۰/۵۷	۰/۴۲	۰/۵	۰/۴۲	۰/۷۸	۳/۹۷
	۳	۰/۵۷	۰/۵۷	X	۰/۳۵	۱	۰/۵	۰/۵۷	۰/۴۲	۳/۹۸
اشیا	۱	۰/۵	۰/۵۷	۰/۶۴	X	۰/۳۵	۰/۵۷	۰/۳۵	۰/۵	۳/۴۸

۳/۳۴	۰/۵۷	۰/۵	۰/۵	۰/۳۵	X	۰/۵	۰/۵	۰/۴۲	۲	معدن کاری
۳/۷۵	۰/۳۵	۰/۶۴	۰/۷۱	۰/۵۷	X	۰/۴۲	۰/۶۴	۰/۴۲	۳	
۴/۱	۰/۷۱	۰/۴۲	۰/۷۸	X	۰/۴۲	۰/۳۵	۰/۷۱	۰/۷۱	۱	
۳/۷۶	۰/۵	۰/۵۷	۰/۴۲	X	۰/۷۱	۰/۵۷	۰/۴۲	۰/۵۷	۲	غارها
۲/۳۸	۰/۴۲	۰/۳۵	۰/۳۵	X	۰/۳۵	۰/۲۸	۰/۳۵	۰/۲۸	۳	
۳/۳۲	۰/۲۸	۰/۴۲	X	۰/۴۲	۰/۴۲	۰/۶۴	۰/۵۷	۰/۵۷	۱	سایت‌های
۳/۹۰	۰/۳۵	۰/۵۷	X	۰/۳۵	۰/۷۱	۰/۶۴	۰/۶۴	۰/۶۴	۲	چینه‌شناسی
۲/۷۴	۰/۲۸	۰/۲۸	X	۰/۴۲	۰/۵۷	۰/۴۲	۰/۴۲	۰/۳۵	۳	
۴/۵۴	۰/۵۷	X	۰/۴۲	۰/۷۱	۰/۵۷	۰/۸۵	۰/۶۴	۰/۷۸	۱	مناطق
۴/۲۷	۰/۵	X	۰/۶۴	۰/۵	۰/۶۴	۰/۹۲	۰/۵	۰/۵۷	۲	حفاظت‌شده
۲/۵۳	۰/۲۸	X	۰/۳۵	۰/۵	۰/۲۸	۰/۳۵	۰/۴۲	۰/۳۵	۳	
۳/۱۷	X	۰/۴۲	۰/۳۵	۰/۵	۰/۴۲	۰/۴۲	۰/۶۴	۰/۴۲	۱	سایت‌های
۳/۹۸	X	۰/۶۴	۰/۶۴	۰/۲۸	۰/۷۸	۰/۵	۰/۵۷	۰/۵۷	۲	دیرینه‌شناسی
۴/۶۲	X	۰/۵	۰/۸۵	۰/۵۷	۰/۷۱	۰/۵۷	۰/۷۸	۰/۶۴	۳	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

نتایج ماتریس فاکتورهای منفی در رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان ماسال

بر اساس نتایج حاصله از پرسشنامه‌ها، گویه‌های منفی کسری بودجه برای توسعه منطقه، توسعه غیرمفهومی ژئوتوریسم و عدم وجود زیرساخت‌های مناسب با میانگین امتیازهای سه منطقه مورد مطالعه به ترتیب ۴/۳۳، ۴/۳۱ و ۴/۱۴ جزو اساسی‌ترین گویه‌های منفی موثر بر رقابت‌پذیری توریستی شهرستان ماسال به حساب می‌آیند. در خصوص عدم وجود زیرساخت‌های مناسب می‌توان از یک طرف به کمبود این زیرساخت‌ها در سطح شهر شاندرمن و از طرف دیگر به توزیع نامناسب این تاسیسات در سطح شهرستان اشاره کرد. بر این اساس برای توسعه ژئوتوریسم در سطح شهرستان ماسال باید این فاکتورها تقویت شوند. فاکتور عدم وجود متخصصان ماهر با وزن ۴/۰۹ چهارمین نقطه ضعف و فاکتور مناسب نبودن قیمت خدمات با امتیاز ۳/۳۳، پنجمین نقطه ضعف در رابطه با توان رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان ماسال به شمار می‌روند. بیان شد که در سطح شهرستان نیز زیرساخت‌های کافی جهت توسعه گردشگری و ژئوتوریستی وجود ندارد و از طرف دیگر امکانات رفاهی موجود از توزیع فضایی مطلوبی نیز برخوردار نیستند. به این موارد اسکان غیر قانونی گردشگران در این مناطق را نیز اضافه نمود که جزو نقاط ضعف رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان ماسال محسوب می‌شود. دو فاکتور وجود مناطق متروکه و مانع مربوط به زبان هر کدام به ترتیب با میانگین امتیازهای ۳/۲۵ و ۳/۱۵ از کم‌ترین نقش منفی در رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان ماسال برخوردارند.

نتایج مدل کوبالیکوا

بر اساس نتایج جدول (۵) به‌منظور ارزیابی میزان اهمیت شاخص‌ها در مناطق ژئوتوریستی شهرستان ماسال میانگین امتیازات شاخص‌ها محاسبه شد. مطابق نتایج حاصل شده و بررسی پرسشنامه‌ها، ارزش هر یک از معیارها برای مناطق توریستی مورد مطالعه مشخص و محاسبه شد. برای ارزیابی ژئوسایت‌ها با استفاده از روش کوبالیکوا، ژئوسایت‌ها مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتیجه حاصل از ارزیابی‌ها در جدول (۵) نشان داده شده است که مطابق آن شهر ماسال با (۷/۰۸) امتیاز داری بالاترین ارزش است و بعد از آن ییلاق اولسبلنگاه با (۵/۸۷) امتیاز، ارزش بیش‌تری نسبت به ژئوسایت دیگری با ارزش (۵/۴۱) دارد.

جدول (۵): نتایج بررسی مناطق ژئوتوریستی شهرستان ماسال براساس مدل کوبالیکوا

مناطق ژئوتوریستی	ارزش علمی	ارزش آموزشی	ارزش اقتصادی	ارزش حفاظتی	ارزش افزوده	مجموع امتیازات
ماسال	۱/۱۰	۱/۰۷	۲/۳۵	۰/۹۶	۱/۶۰	۷/۰۸
اولسبلنگاه	۰/۸۸	۱/۰۳	۱/۷۳	۰/۷۱	۱/۵۲	۵/۸۷
شاندرمن	۰/۸۵	۰/۸۵	۱/۵۶	۰/۶۳	۱/۵۲	۵/۴۱

نتایج مدل فیولت

جدول (۶)، بررسی ها از طریق گروه کارشناسی و از طریق پرسشنامه ها، در دو روش انجام گرفت. بنابر نتایج حاصله در روش فیولت نشان می دهد که شهر ماسال با ارزش (۵/۰۴) دارای بالاترین امتیاز بین مناطق دیگر است. هم چنین این شهر از نظر میزان رضایت از گردشگری پذیر بودن منطقه با امتیاز (۰/۸۲) است که نسبت به دیگر منطقه ها بیشتر است، حفاظت از منابع طبیعی با امتیاز (۰/۳۹) دارای کمترین امتیاز در این منطقه است. بیلاق اولسبلنگاه با امتیاز (۴/۷۸) در جایگاه دوم است، وجود گردشگر در این منطقه باعث شده است که آلودگی محیطی در این منطقه زیاد شود که با امتیاز (۰/۷۱) بالاترین در میان دیگر شاخص های این منطقه است. همانطور که در جدول (۶) مشاهده می شود کمترین امتیاز براساس مدل پارک ملی به منطقه شاندرمن با امتیاز (۴/۱۸) داده شده است زیرا با توجه به جدول (۶) در گویه های شناخت اهمیت، حفاظت از منابع طبیعی و بهبود کیفیت زندگی جامعه محلی امتیاز (۰/۵) را دریافت کرده است.

جدول (۶): نتایج ارزش های مجموع مناطق ژئوتوریستی شهرستان ماسال با روش فیولت

مناطق توریستی	ماسال	اولسبلنگاه	شاندرمن
ایجاد اشتغال	۰/۵	۰/۵۳	۰/۴۶
حفاظت از منابع طبیعی	۰/۳۹	۰/۳۲	۰/۵
شکوفایی استعداد های جامعه محلی	۰/۴۶	۰/۵	۰/۴۲
بهبود کیفیت زندگی جامعه محلی	۰/۶۷	۰/۷۱	۰/۵
میزان ناامنی ایجاد شده توسط گردشگر	۰/۵	۰/۳۹	۰/۲۸
کیفیت پوشش گردشگران	۰/۵۷	۰/۵۳	۰/۵۳
ایجاد آلودگی محیطی	۰/۶۰	۰/۷۱	۰/۵
ایجاد هزینه اضافی از طرف گردشگران	۰/۵۳	۰/۴۲	۰/۴۶
میزان رضایت از گردشگری پذیر بودن منطقه	۰/۸۲	۰/۶۷	۰/۵۳
مجموع امتیازات	۵/۰۴	۴/۷۸	۴/۱۸

نتیجه گیری

ژئوتوریسم یکی از گونه های گردشگری پایدار و ابزاری قدرتمند برای توسعه پایدار جوامع محلی است که در طول دو دهه گذشته رشد زیادی داشته است و مطالعات زیادی در این زمینه در نقاط مختلف جهان انجام شده است. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی و

تحلیل رقابت‌پذیری پتانسیل‌های ژئوتوریستی و ژئومورفولوژیکی استان گیلان (مطالعه موردی: شهرستان ماسال، ییلاق اولسبلنگاه، شاندرمن) می‌باشد. در این پژوهش از سه مدل پاولووا، کوبالیکوا و فیولت برای ارزیابی مناطق مورد مطالعه استفاده شده است. با توجه به نتایج به دست آمده از این سه مدل می‌توان گفت شهرستان ماسال در همه مدل‌های مورد ارزیابی دارای بالاترین امتیاز بوده و از ارزش بالاتری نسبت به دو منطقه مورد مطالعه دیگر برخوردار بوده است. گویه‌های منفی کسری بودجه برای توسعه منطقه، توسعه غیرمفهومی ژئوتوریسم و عدم وجود زیرساخت‌های مناسب با میانگین امتیازهای سه منطقه مورد مطالعه به ترتیب ۴/۳۳، ۴/۳۱ و ۴/۱۴ جزو اساسی‌ترین گویه‌های منفی موثر بر رقابت‌پذیری توریستی شهرستان ماسال به حساب می‌آیند. در خصوص عدم وجود زیرساخت‌های مناسب می‌توان از یک طرف به کمبود این زیرساخت‌ها در سطح شهر شاندرمن و از طرف دیگر به توزیع نامناسب این تاسیسات در سطح شهرستان اشاره کرد. بر این اساس برای توسعه ژئوتوریسم در سطح شهرستان ماسال باید این فاکتورها تقویت شوند. فاکتور عدم وجود متخصصان ماهر با وزن ۴/۰۹ چهارمین نقطه ضعف و فاکتور مناسب نبودن قیمت خدمات با امتیاز ۳/۳۳، پنجمین نقطه ضعف در رابطه با توان رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان ماسال به شمار می‌روند. بیان شد که در سطح شهرستان نیر زیرساخت‌های کافی جهت توسعه گردشگری و ژئوتوریستی وجود ندارد نشان داده شده است که مطابق آن شهر ماسال با (۷/۰۸) امتیاز داری بالاترین ارزش است و بعد از آن ییلاق اولسبلنگاه با (۵/۸۷) امتیاز، ارزش بیش‌تری نسبت به ژئوسایت دیگری با ارزش (۵/۴۱) دارد. بررسی‌ها از طریق گروه کارشناسی و از طریق پرسشنامه‌ها، در دو روش انجام گرفت. بنابر نتایج حاصله در روش فیولت نشان می‌دهد که شهر ماسال با ارزش (۵/۰۴) دارای بالاترین امتیاز بین مناطق دیگر است، هم‌چنین این شهر از نظر میزان رضایت از گردشگرپذیر بودن منطقه با امتیاز (۰/۸۲) است که نسبت به دیگر منطقه‌ها بیشتر است بنابراین نتیجه‌گیری می‌گردد این منطقه دارای پتانسیل‌ها و توانمندی‌های بالای گردشگری و ژئوتوریسمی بوده و از لحاظ رقابت‌پذیری در سطح استان در رتبه برتر قرار دارد.

منابع و ماخذ

- ابراهیم‌پور، ح.، نعمتی، و.، نظافت تکل، ب.، ۱۴۰۱. بررسی توانمندی‌های ژئوتوریستی استان اردبیل با استفاده از مدل کوبالیکوا و مدل فیولت (مطالعه موردی: نیر، نمین، سرعین)، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۵، شماره ۶، صص ۱۶۱-۱۴۴.
- اصلانی، ا.، شهریاری، ک.، ذبیحی، ح.، ۱۳۹۹. اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری شهر یزد بر مبنای تحلیل امکان‌سنجی توسعه، دوره ۷، شماره ۲، صص ۳۵-۱۹.
- پورمهدی امیری، م.، قاسمی، ه.، شناسایی عوامل موثر بر توسعه مناطق گردشگری مازندران با رویکرد مشارکتی، جغرافیا و روابط انسانی دوره ۶، شماره ۲۰، صص ۲۳۰-۲۱۱.
- حسام، م.، ۱۳۹۵، سنجش نگرش جامعه میزبان به تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی توسعه گردشگری. مطالعه موردی: روستاهای بخش لاریجان شهرستان آمل، سال ۶، شماره ۲۱، صص ۴۵-۶۰.
- حمل‌آبادی، م.، جعفری، ع.، ۱۴۰۰. نقش تبلیغات تلویزیونی در توسعه صنعت گردشگری (مورد مطالعه: استان اردبیل)، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال هفدهم، شماره ۶۲، صص ۳۳۱-۳۰۹.
- ربیعی مندجین، م.، ر.، علیزاده، م.، اروجی، ح.، ۱۴۰۰. تبیین و ارائه مدل کارکرد و توسعه کیوتوریسم در گردشگری پایدار (مورد مطالعه: مجموعه شیخ صفی، شهر اردبیل)، مجله گردشگری و توسعه، سال دهم، شماره ۳ (پیاپی ۲۹)، صص ۱۵۸-۱۴۱.
- رجبی امیرآباد، ر.، ۱۳۹۹. نقش جاذبه‌های فرهنگی، مذهبی در توسعه گردشگری (مورد پژوهی شهرستان توپسرکان)، فضای گردشگری، سال نهم، شماره ۴، صص ۷۶-۶۳.
- شاهدی نیری، م.، شجاعی، ع.، انصاری گبلو، ا.، ۱۴۰۱. اولویت‌بندی مناطق نمونه گردشگری استان اردبیل با توجه به پتانسیل جذب با رویکرد توسعه پایدار گردشگری، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۴، شماره ۴ - شماره پیاپی ۱۶، صص ۶۵۳-۶۳۷.
- عابدینی، م.، نظافت تکل، ب.، خیاطی، آ.، ارزیابی و تحلیل پتانسیل‌های مقاصد ژئومورفولوژیکی و ژئوتوریستی استان اردبیل با استفاده از مدل‌های فیولت و مدل دینامیکی، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، دوره ۱۲، شماره ۴۵، صص ۷۴-۵۵.

علیزاده سولا،، میکائیلی کیوی، س.، طاهر، ا.، ۱۴۰۰. اولویت بندی محرک های مؤثر بر توسعه گردشگری میراث ناملموس استان اردبیل از دیدگاه راهنمایان گردشگری، مجله نخبگان علوم و مهندسی، جلد ۶، شماره ۲.

قلی پور، ی.، صیادی، م.، ع.، ۱۳۹۸. برنامه ریزی راهبردی اکوتوریسم پایدار در شهرهای کوچک با استفاده از مدل های تحلیل عاملی تأییدی، QSPM و SWOT (مطالعهی موردی: شهرستان ماسال، گیلان)، مطالعات مدیریت شهری، سال یازدهم، شماره ۳۷، صص ۱۶-۱.

قلی زاده، ف.، کاوسی کلدشمی، م.، ۱۳۹۸. شناسایی و اولویت بندی روستاهای دارای جاذبهی گردشگری در شهرستان لاهیجان، راهبردهای توسعه روستایی، دوره ۶، شماره ۳، شماره پیاپی ۲۳، پاییز ۹۸، صص ۲۹۹-۳۱۷.

محمدی، چ.، جهانی دولت آباد، ا.، ۱۴۰۲. واکاوی زیرساخت ها توسعه گردشگری در استان کردستان، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۵، شماره ۴ - شماره پیاپی ۲۰، صفحه ۷۱۴-۷۰۶.

مددی، عقیل، نورزاده، رقیه، نظافت تکل، بهروز و صبوری، حمیرا. (۱۴۰۴). ۳. ارزیابی قابلیت های ژئوتوریستی شهرستان نیر با استفاده از مدل های کوبالیکوا، فیولت و زروس. فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه ای، (۲)۶، ۳۲-۵۵.

نظافت تکل، بهروز، اسفندیاری درآباد، فریبا، کرم، امیر و عبیدی حمل آباد، سایه . (۱۴۰۳). بتوان سنجی قابلیت های ژئوتوریستی و ژئومورفولوژیکی در روستاهای گردشگرپذیر استان اردبیل. فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه ای، (۳)۵، ۱۵۱-۱۷۲.

نظم فر، ح.، علی بخشی، آ.، ۱۴۰۰. آینده پژوهی برنامه ریزی توسعه گردشگری (نمونه موردی: استان اردبیل)، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیست و یکم، شماره ۶۳، صص ۷۹-۵۹.

نعمتی، و.، نظافت تکل، ب.، ۱۴۰۲. ارزیابی و تحلیل رقابت پذیری ژئوتوریسمی شهرستان نیر با استفاده مدل پاولوا، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۵، شماره ۴ - شماره پیاپی ۲۰، صص ۱۰۹-۸۶.

نکوئی صدری، ب.، ۱۳۸۸. مبانی زمین گردشگری: با تأکید بر ایران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، تهران، صص ۲۱۱.

Bruyn, Ch., Said, F. B., Meyer, N., Soliman, M. (2023), Research in tourism sustainability: A comprehensive bibliometric analysis from 1990 to 2022, Helyon, Volume 9, Issue 8.

Feuillet, Thierry & Sourp, Eric. (2011), Geomorphological Heritage of the Pyrenees National Park(France): Assessment, Clustering, and Promotion of Geomorphosites; Geoheritage, V 3, pp 151-162.

Kubalíková, Lucie. (2013). Geomorphosite Assessment For Geotourism Purposes. Czech Journal Of Tourism, 2(2), 80-104

Kubalikova, Lucie, Drapela, Emil, Kirchner, Karel, Bajer, Aleš, Balkova, Marie, Kuda, František. (2021), Urban geotourism development and geoconservation: Is it possible to find a balance?, Environmental Science & Policy, Volume 121, PP 1-10.

Ngassam, S., Asongu, s., Ngueuleweu, G, T. (2024), A revisit of the natural resource curse in the tourism industry, Resources Policy, Volume 88, 104384.

Pavolová, Henryeta. Bakalar, Tomas, lubomir, Strba. (2014), Model for the assessment of competitiveness of geotourist destinations in Slovakia. Acta Geoturistica. Number2.31-36.

Rosalina, P., Dupre, K., Wang, Y., Putra, I., Jin, X. (2023), Rural tourism management strategies: A case study of two tourism villages in Bali. Tourism Management Perspectives, volume 49.

Sever, I., (2023), Residents' adaptation to intensive tourism development, Journal volume & issue, Volume 4, number 2, pp 100107.

Suzuki, D, A, Takagi, H (2017), Evaluation of Geosite for Sustainable Planning and Management in Geotourism, Geoheritage 10(1).

Tribe. J. Paddison. B. (2023), Lost tourism. Tourism Management Perspectives.

Wang, Y., Wang, L., Zhou, W., Ying, Q. (2023), Rural recreation tourism in the Panxi region of China in the context of ecological welfare, Helyon, Volume 9, Issue 12, PP e22384.